Пише: Слободан Антонић
петак, 13 јун 2008 20:29

Приказ књиге: Бранко Милановић, *Два лица глобализације* , «Архипелаг», Нови Сад 2007, стр. 123 (1)

Наши економски научници су већином интегрисани у владајуће, транснационалне структуре. Они раде за међународне банке или компаније, дајући им финансијске савете и пишући им пројекте о либерализацији и приватизацији свега и свачега. Они лојално опслужују транснационалну капиталистичку и политичку класу, без рефлексије о систему, или о свом положају унутар њега. Пошто су за то пристојно награђени, њима постојећи поредак изгледа савршено природан и добар. Зато су срасли са идеологијом система, коју уверено и у свакој прилици исповедају. Из њихових уста увек се могу чути иста, једноставна и универзална решења: што слабија контрола капитала, што мањи порези на профит, што незнатнија јавна потрошња (култура, образовање, здравство...), што већа слобода за власнике, што мање права за запослене...

Зато се на прсте једне руке могу избројати српски економисти који су у стању да кажу по неку реч о тамним станама глобалног привредног и политичког поретка. Бранко Милановић је један од њих. Он и сам ради у Светској банци, једној од главних транснационалних финансијских установа. Ипак, он је запослен у истраживачком одељењу које се бави сиромаштвом и неједнакошћу. Отуда му је лакше да види злћудну страну система, страну која не постоји за већину наших еврореформских експерата.

Милановић пише да је и први талас глобализације (1870-1914) имао своје ружно лице. Реч је о «бруталном процесу колонизације (...)и експлоатације» (6) готово свих афричких и азијских народа. Овај други талас глобализације, међутим, који је отпочео урушавањем комунистичког блока (1989), такође има своје наличје. Оно се огледа у «повампиреном колонијализму» (27), заправо у стварању домаће елите која лојално спроводи и оправдава заповести светског система на штету домаћег становништва. «Глобализација није испунила ниједно обећање о бољитку. Економска политика толико хваљеног `Вашингтонског консенсуса` није донела никакво побољшање народу, услови живота су се погоршали, кључне јавне службе су приватизоване, а њихове услоге постале су скупље» (27). Образовао се танак слој домаће елите, који већ сада живи стандардом

више класе из најразвијенијих земаља, заузврат обезбеђујући транснационалоним структурама несметано искоришћавање домаћих ресурса и радне снаге. Насупрот том малом слоју, огромна већина становника принуђена је да ради за пар долара наднице и да пребива у безнадежном сиромаштву. «У најгорем случају, глобализација је изродила владе плутократа или елитистичке владе које не воде рачуна о сопственом становништву» (28). «То значи да се ствара нездрава структура друштва, при чему мали проценат становништва живи животом који је потпуно различит од начина живота огромне већине. (...)Друштво се, у неку руку, распало на два дела» (83).

Најгоре је морално одобравање успеха «добитника» глобализације и морална осуда «губитника». На једној страни, «огорчење народа додатно је расло док су гледали стручњаке са Запада како долазе приватним авионима, одседају у лускузним хотелима и хвале економску политику, која је очигледно довела до погоршања економског и друштвеног стања, као корак ка бољем животу и међународној интеграцији» (27). На другој страни, домаћа елита објашњава да су заостајање и сиромаштво само последица неприхватања модерних вредности и лоше адаптираности домаћих губитника на економске изазове. «Заговорници глобалног капитализма упорно, у скоро калвинистичком духу, покушавају да његову појаву оправдају закључком како економски успех није добар само у чисто материјалнмом смислу, већ зато што открива моралну надмоћ. Због тога победници нису само богатији, већ и морално супериорни и, обрнуто – губитници су сиромашни и (...)морално инфериорни» (28).

Домаћа и друга елита, дакле, верује да је сав извор сиромаштва у томе што народ неће да прихвати модерне вредности, што не жели да прихвати глобалистичку идеологију апсолутне приватизације, апсолутног радног аскетизма и апсолутне потрошачке разузданости. Бржа интеграција у транснационалне институције за њу постаје универзални друштвени лек, при чему елита често верује да транснационалне инстиуције једва чекају да усреће целокупно домаће становништво. Тако, рецимо, српска елита, сматра Милановић, верује да ЕУ нестрпљиво чека да прими Србију у своје окриље и штедро на њу изручи целокупни садржај свог рога обиља. Таква перцепција, по Милановићу, потпуно је погрешна. Жеље за даљим проширењем у ЕУ, сматра Милановић, готово да више нема и «шансе за улазак Србије у Европску унију приближно су једнаке нули – бар за следећих двадесет година (шта ће бити кроз педесет, то нико не зна). Другим речима, политичари и становништво треба да буду свесни да нас Европа не жели» (86).

Елита и становништво Србије, мисли Милановић, морају да схвате да је оно што причају чиновници ЕУ задужени за проширивање само празна реторика. «У опису њиховог радног места стоји да они морају бити оптимистички расположени. Нико од њих не може да каже да Србија никада неће бити примљена» (84). Али, када постанемо свесни

реалности да нема изгледа да у скорије време уђемо у ЕУ, биће нам лакше да преговарамо са Бриселом. Србија треба да заузме «јасан став о томе да смо свесни да Европска унија нема шта да нам понуди и да отуда било каква трговина између неких небулозних обећања и независности Косова не може да буде прихваћена» (87).

Србија, по Милановићу, треба да настави да модернизује и унапређује своје установе, угледајући се и на ЕУ. Али, она не треба да се заварава «европским фантазијама» (84), односно сновима да ће брзо доспети до чланства у ЕУ. Још мање Србија треба да пристане на испуњавање понижавајућих услова који јој се постављају. А један од следећих услова, вели Милановић, свакако ће бити признавање независности Косова (104). Уместо да непрестано испуњава нове захтеве бриселских чиновника, Србија треба «да се много више ангажује на јачању економских и политичких односа са ваневропским (и доследно томе не-евроатлантским) партнерима. Уосталом, не треба заборавити да 21. век свакако неће бити век Европе», закључује своју препоруку Бранко Милановић (104).

Милановић износи и идеју како глобални поредак учинити праведнијим. Он, најпре, сматра да богате земље треба да саме демонстрирају благодети слободног тржишта тако што ће укинути царине за робу из сиромашних земаља (71). Друго, оне треба да одустану од ригидног инсистирања на интелектуалној својини у области производње «лекова, рачунарских програма и сличног, како би се олакшало ширење нових технологија у сиромашне земље» (71). Треће, неопходно је увести једну врсту «глобалног пореза на доходно-еластичне производе зависне од прихода који се у највећој мери конзумирају у богатим земљама. Опорезивањем би управљало глобално тело – Агенција за глобално благостање – а прикупљена средства би се давала као готовинска исплата на руке сиромашним људима у сиромашним земљама» (74). И четврто, богате земље би требало да олакшају запошљавање и усељавање радника из сиромашних земаља. Како би се надокнадио могући одлив стручњака, «слободан ток квалификоване радне снаге могао би да буде праћен обавезом на међународном нивоу да емигранти из сиромашних земаља раде, на пример, сваке пете године у земљи свог порекла» (34).

Наша еврореформска јавност је Милановићеве економске и политичке идеје углавном остављала без коментара, а неки од главних заступника неолиберализма су их са презрењем одбацивали (Иван Јанковић (2) , Владимир Глигоров (3) , итд). Милановић се доживљава као некакав чудак који, уместо да ужива у својој плати и хвали светски поредак, стално нешто измишља. Што је још горе, он – својим погледима на ЕУ и упозорењима да се Србија не залуђује надама у скори пријем – квари љубав између београдских политичара и бриселских чиновника. Милановићев евроскептицизам (заправо еврореализам) доживљава се као нешто настрано, бизарно, нешто сасвим неприлично «економисти» и «стручњаку Светске банке».

Међутим, Милановић показује како се интелектуалац може поштено односити према свом послу и према својој земљи. Он не скреће поглед од невоља које производи један хипертрофирани систем моћи. Милановић не жели смрт тог система (пошто неки други није на видику). Он жели да га уљуди, поправи, учини подношљивијим. Милановић није технократа кога занима само систем, нити идеолог кога занима само доктрина. Њега брину људи, њихова судбина, њихов живот. Њега брине Србија, са свим њеним заблудама, искушењима, манама и врлинама. Зато он хоће да помогне. Он мисли о другачијим путевима, о алтернативним излазима. Некада његове идеје изгледају незграпно. Али, он не обмањује, не шири илузије, он види проблеме и искрено покушава да их реши. И што у томе има неке неспретности, то је зато што је он поприлично сам, што његове колеге само гледају тржиште и уздају се у невидљиву руку која ће све да уреди.

Да је више таквих као што је Милановић боље бисмо разумели свет у коме живимо, боље бисмо схватали свој сопствени положај и лакше бисмо изналазили путеве побољшања. Зато је важно подржати Милановића. Као нетипични економски аналитичар, он успоставља нове стандарде у нашој средини. Он показује како се може бити слободан од неолибералне догме. Он показује како и економиста, веровали ми то или не, јесте и може бити људско биће.

Фусноте:

1. «Две стране истог новчића» , *Печат* , 13. јуни 2008, бр. 16, стр. 48 -49.

2. http :// trzisnoresenje . blogspot . com /2006/09/ branko - milanovi - i - srpski - plan - b - za . html

3. http://www.politika.co.yu/rubrike/ostali-komentari/t16829.sr.html ; http://pescanik.net/content/view/290/95/ ; http :// www . blic . co . yu / blog article . php ? id =154